

Giganții IT, Twitter și Facebook *versus* Trump.

Cenzură sau combaterea *fake news*?

[Tech Giants, Twitter and Facebook versus Trump. Censorship or fighting fake news?]

Antonio MOMOC

Abstract: *In January 2021, Twitter and Facebook locked Trump's accounts after the violence in the US Congress. During the 2020 election year, the IT giants marked several of Trump's posts as misleading and deleted video content that could deceive the public. In his first conference as President, in February 2017, Trump labeled "CNN as fake news," and the next day he posted a message on Twitter accusing several media organizations (NY Times, CNN, NBC News, ABC, CBS) of being "enemies of the American people." In this study, I analyzed the NY Times discourse in the 2020 articles on the dispute between the IT giants and the incumbent President, and how the journalists reflected the content decisions taken by the social media platforms: as censorship or as legitimate fight against fake news.*

Keywords: *online communication, disinformation, censorship, fake-news, social media.*

Introducere

Twitter a decis pe 8 ianuarie 2021 suspendarea permanentă a contului oficial @realDonaldTrump¹. Compania justifica decizia prin faptul că postările (*tweets*) Președintelui au încălcat regulile stipulate în *Glorification of Violence Policy* și au incitat la luarea cu asalt a Capitoliului și că altfel riscau să prelungească violențele din Congresul american din 6 ianuarie.

Pe parcursul anului electoral 2020 s-a intensificat disputa dintre președintele și candidatul republican Donald Trump și giganții IT. Facebook a eliminat la începutul lui august 2020 de pe pagina președintelui american Trump un videoclip care încălca regulile rețelei sociale privind dezinformarea legată de pandemia COVID-19. În fragmentul video eliminat de Facebook, președintele republican explica pentru Fox News că este puțin probabilă contaminarea copiilor cu noul coronavirus, deoarece copiii sunt imuni “aproape complet”, prin vârsta lor, la COVID-19: “Acest videoclip conține afirmații false conform cărora un anumit grup de persoane nu este

¹Twitter Inc., “Permanent suspension of @realDonaldTrump”, 8 ianuarie 2021, https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.html (accesat pe 17 februarie 2021).

susceptibil să contracteze COVID-19, ceea ce încalcă reglementările noastre privind dezinformarea periculoasă referitoare la boală². A fost prima dată când Facebook l-a cenzurat direct pe președintele Donald Trump³.

La rândul său, Twitter a interzis temporar contului de campanie al lui Donald Trump (@TeamTrump) să continue să posteze până când nu elimină mesajul video în care președintele susținea că este puțin probabilă contaminarea copiilor cu noul coronavirus. Postarea încălca regulile Twitter privind dezinformarea referitoare la COVID-19, iar “proprietarul contului trebuia să retragă *tweet*-ul pentru ca să poată posta din nou”⁴.

Decizia marilor companii IT a polarizat media mainstream. Unii analiști au acuzat Facebook și Twitter de cenzură și de influențarea alegerilor prezidențiale: “Democrația nu poate exista fără libertatea de opinie ori fără alegeri libere, imposibile în caz de cenzură, când foarfeca suprimă declarațiile unei tabere politice. Călușul i s-a pus campaniei pentru realegerea președintelui american Donald Trump. Întrucât între multele aserțiuni nechibzuite emise în genere pe Twitter de președintele în exercițiu, unele, deosebit de controversate, sunt cotate de inamicii lui politici ca indubitabil «false», marile rețele de socializare s-au gândit să-i ia șefului statului american «microfonul». În speță, să-i ștergă postările. Înainte de a supralicita, blocând complet și contul campaniei lui Trump, Twitter procedase la repetate ștergeri de postări ale liderului de la Casa Albă sau ale membrilor familiei sale. Facebook a imitat mai nou Twitter”⁵.

În articolul său din *Deutsche Welle*, Petre M Iancu se arăta convins că prin ștergerea comentariilor lui Trump, platformele Facebook și Twitter compromit democrația: “În condițiile în care rețelele sociale controlează o foarte amplă parte din procesul de formare a părerilor și deciziilor electorale, a proceda astfel înseamnă a contraveni nu doar libertății de opinie. E o încălcare nu doar a tradițiilor presei democratice americane. E și un atac asupra alegerilor libere,

²Donie O'Sullivan, “Facebook removes Trump post falsely claiming children are 'almost immune' to Covid-19”, *CNN Business*, 5 august 2020, <https://edition.cnn.com/2020/08/05/tech/trump-facebook-misinformation/index.html> (accesat pe 17 februarie 2021).

³“Facebook îl cenzurează pe Trump, iar Twitter l-a interzis de tot. Ce a scris președintele american”, *Știrile Pro TV*, 6 august 2020, <https://stirileprotv.ro/stiri/ilikeit/facebook-il-cenzureaza-pe-trump-iar-twitter-l-a-interzis-de-tot-ce-a-scris-presedintele-american.html> (accesat pe 17 februarie 2021).

⁴“Donald Trump, penalizat de Facebook, care a eliminat o postare de pe pagina președintelui SUA. Trump, sancționat și de Twitter”, *Ziare.com*, 6 August 2020, <https://ziare.com/donald-trump/twitter/donald-trump-penalizat-de-facebook-care-a-eliminat-o-postare-de-pe-pagina-presedintelui-sua-trump-sanctionat-si-de-twitter-1623651> (accesat pe 17 februarie 2021).

⁵Petre M. Iancu, “Alegeri libere? Sau compromiterea democrației?”, *Deutsche Welle*, 7 august 2020, <https://www.dw.com/ro/alegeri-libere-sau-compromiterea-de-mocra%C8%9Biei/a-54489687> (accesat pe 17 februarie 2021).

care nu se pot derula decât în condiții de informare completă și nemanipulată. E, ca atare, și un atac asupra democrației. [...] A decide «ca proprietar de instituție, ce e voie de publicat și ce nu, e un soi de justiție paralelă, care produce fapte și trunchiază eventual opinia, în răspăr cu voința legii». Fiindcă rețelele de socializare dispun de un monopol în sfera formării opiniilor anumitor segmente de electorat, de pildă al tinerilor, și de o autoritate enormă. În consecință, asemenea decizii, adoptate opac și netransparent de către giganți tehnologici, îi transformă pe proprietarii și concernele lor din firme care fac profit, în actori politici. Nu cred că FB și Twitter au înțeles că riscă să derapeze și să erodeze temeiul democrației. Și nici că măsurile (oricât de justificate le-ar părea) ale combaterii declarațiilor prezidențiale îl transformă pe candidatul republican în victimă. Ceea ce ar putea, chiar dacă nu i-ar procura simpatii nemeritate șefului statului, să perturbe serios și procesul electoral, și deznodământul său, delegitimând o eventuală victorie a candidatului democrat”⁶.

Alți jurnaliști, dimpotrivă, argumentează că libertatea de exprimare și Primul amendament al Constituției SUA nu se referă la “a lua parte la acțiunea de diseminare a mesajelor altcuiva”, precum este cazul refuzului Twitter de a mai distribui mesajele președintelui, așa cum un ziar nu este obligat să publice comunicatele de presă ale politicianilor⁷. Totuși, decizia Twitter și Facebook de a șterge conturile lui Trump ridică problema rolului companiilor social media în reglementarea comunicării online⁸.

În volumul *Future Politics: Living Together in a World Transformed by Tech*, apărut la Oxford University Press în 2018, Jamie Susskind sugerează că giganții IT sunt actori politici prin natura lor, deoarece “tehnologiile digitale, numite în trecut tehnologii ale informației și comunicațiilor, nu sunt numai politice în esență; sunt *hiperpolitice*. Pentru că vizează două componente fundamentale ale vieții politice: comunicațiile și informațiile”⁹. Susskind atrage atenția că “cei care stăpânesc tehnologiile digitale ne vor stăpâni din ce în ce mai mult și pe noi. Ei vor avea *puterea*, ceea ce înseamnă că vor avea o capacitate constantă și vastă de a ne

⁶*Ibidem*.

⁷Maddie Hanna, “Does Twitter’s ban violate Trump’s free-speech rights? Likely not, but it raises questions about social media platforms, Philly experts say”, *The Philadelphia Inquirer*, 10 ianuarie 2021, <https://www.inquirer.com/news/twitter-bans-trump-free-speech-first-amendment-20210109.html> (accesat pe 17 februarie 2021).

⁸Sebastian Ujica, “Interzicerea lui Trump pe social media – Cenzură nejustificată sau taxare necesară a derapajelor? «Sunt implicate și serviciile de securitate ale Statelor Unite»”, *AlephNews*, 13 ianuarie 2021, <https://alephnews.ro/guvern/interzicerea-lui-trump-pe-social-media-cenzura-nejustificata-sau-taxare-necesara-a-derapajelor-sunt-implicate-si-serviciile-de-securitate-ale-statelor-unite/> (accesat pe 17 februarie 2021).

⁹Jamie Susskind, *Politica viitorului. Tehnologia digitală și societatea*, Editura Corint, 2019, pp. 28-29.

determina să facem lucruri semnificative pe care, altfel, nu le-am face. Aceștia vor stabili din ce în ce mai mult limitele libertății noastre hotărând ce este permis și ce este interzis”¹⁰, astfel că riscăm foarte mult atunci când lăsăm chestiuni de importanță politică în seama a câțiva ingineri software sau programatori, de fapt a câtorva persoane care se întâmplă să fie însărcinate cu dezvoltarea tehnologiilor digitale. Societatea democratică actuală are nevoie de o teorie politică și de un cadru intelectual care să ne ajute să reflectăm în mod limpede și critic la consecințele politice ale inovării digitale¹¹, pentru că tehnologia digitală nu ne afectează doar în calitate de consumatori, ci și de cetățeni. Dacă pentru teoria politică a secolului al XIX-lea întrebarea fundamentală era cât de mult ar trebui ca viața noastră socială să fie determinată de stat și cât de mult ar trebui să fie lăsată în seama pieței libere, pentru generația care se apropie în prezent de maturitatea politică întrebarea este alta: în ce măsură ar trebui ca viața noastră să fie dirijată și controlată de sisteme digitale performante și în ce condiții?¹². În secolul al XXI-lea digitalul este politic¹³.

Puterea rețelelor sociale. Barack Obama - primul “Președinte Internet”

În 2008, candidatul democrat, Barack Obama, a avut suportul unor specialiști în comunicarea digitală și a reușit să mobilizeze în mediul online un *target* electoral care s-a angajat voluntar în campanie, mai întâi pe Internet¹⁴. În campania din 2008, Obama și Partidul Democrat au strâns peste 1 miliard de dolari, în timp ce contracandidatul său, Mitt Romney, și Partidul Republican au adunat 954 de milioane de dolari, ceea ce a făcut-o cea mai costisitoare campanie prezidențială din istoria SUA de până la acea dată¹⁵. Obama a câștigat alegerile prezidențiale americane în 2008, iar succesul electoral datorat mediului pe care a comunicat i-a adus supranumele de „Primul Președinte Internet al SUA”¹⁶.

Erik Qualman este convins că Obama nu ar fi ajuns președintele SUA fără Internet și că rețelele sociale Facebook și Twitter au avut un rol major în mobilizarea la urne, ceea ce a adus în

¹⁰*Ibidem*, p. 15.

¹¹*Ibidem*, p. 21.

¹²*Ibidem*, p. 14.

¹³*Ibidem*, p. 18.

¹⁴ Antonio Momoc, *Comunicarea 2.0. New media, participare și populism*, Editura Adenium, Iași, 2014, pp. 86-87.

¹⁵*Ibidem*, p. 40.

¹⁶Jody Baumgartner, Jonathan Morris, “Who Wants to be My Friend? Obama, Youth and Social Networks in the 2008 Campaign”, în J. A. Hendricks, R. E. Denton Jr. (eds.), *Communicator in Chief: How Barack Obama Used New Media Technology to Win the White House*, Lexington Books, Lanham, 2010, p. 51.

2008 cel mai mare număr de americani la vot din anul 1908 până la acea dată¹⁷. Fostul membru al Senatului statului Illinois a reușit să mobilizeze șase milioane de voluntari tineri să retransmită în teritoriu mesajul său și să-i convingă pe indeciși că el era cel mai potrivit candidat pentru funcția de Președinte al SUA¹⁸.

Cooptarea lui Chris Hughes, unul dintre cofondatorii rețelei de socializare Facebook, în echipa de campanie a democraților l-a ajutat pe Barack Obama să se diferențieze¹⁹. Hughes a avut ca sarcină să lanseze rețeaua socială My.barackobama.com, un site interactiv care încuraja userii să-și creeze profiluri personale, bloguri și să obțină donații. Echipa lui Obama a angajat programatori web pentru a integra în campania sa rețele sociale ca Facebook sau MySpace²⁰.

Trump: “You are Fake News”

În prima sa conferință de presă la Casa Albă în calitate de Președinte SUA, pe 16 februarie 2017, refuzând să răspundă la întrebarea corespondentului CNN la White House, Jim Acosta, despre amestecul Rusiei în campania electorală americană, Donald Trump a acuzat CNN că ”este fake-news”²¹. Pe parcursul conferinței, Trump a etichetat media tradițională ca inamic al poporului american: “Much of the media in Washington, D.C. — along with New York, Los Angeles, in particular — speaks not for the people, but for the special interests and for those profiting off a very, very obviously broken system”²². Acuzația la adresa organizațiilor mass-media mainstream a fost reluată pe 17 februarie 2017 pe contul de Twitter @realDonaldTrump: “The FAKE NEWS media (failing @nytimes, @NBCNews, @ABC, @CBS, @CNN) is not my

¹⁷Erik Qualman, *Socialnomics: How Social Media Transforms the Way We Live and Do Business*, John Wiley & Sons Inc., New Jersey, 2009, p. 90.

¹⁸Florența Toader, “Barack Obama - noua față a politicii americane”, în Tudor Sălcudeanu, Paul Aparaschivei, Florența Toader, *Bloguri, Facebook și politică*, Ed. Tritonic, București, 2009, p. 183.

¹⁹Judith Trent, Robert Friedenberg, Robert Denton Jr., *Political Campaign Communication. Principles & Practices*. Seventh Edition, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2011, p. 372.

²⁰*Ibidem*, pp. 368-373.

²¹Jim Acosta, *The Enemy of the People: A Dangerous Time to Tell the Truth in America*, Harper Collins Publishers Ltd, New York, 2019.

²²Jenna Johnson, Matea Gold, ”Trump calls the media ‘the enemy of the American People’”, *Washington Post*, 18 februarie 2017, <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2017/02/17/trump-calls-the-media-the-enemy-of-the-american-people/> (accesat pe 18 februarie 2021).

enemy, it is the enemy of the American People!”. Trump a catalogat NY Times ca fiind “fake news” și “fake newspaper” de mai multe ori în mandatul său, inclusiv în anul electoral 2020²³.

Lansarea și viralizarea de știri false pe rețelele sociale, zvonurile și minciunile viralizate pe Facebook și Twitter au influențat decizia de vot și rezultatul alegerilor prezidențiale din 2016²⁴. Richard Gunther, Paul A. Beck și Erik C. Nisbet de la Ohio State University au introdus trei știri false populare în campania din 2016 într-un studiu YouGov cu 281 de întrebări, transmis unui eșantion care cuprindea 585 de susținători ai lui Obama, dintr-un total de 1600 de americani. Au fost analizate aproximativ 25.000 de mesaje distribuite de votanții din Michigan în *social media* pe teme electorale, iar cercetarea a identificat aproape jumătate dintre ele ca fiind “conținut WikiLeaks neverificat și știri originare din Rusia”. În studiul YouGov, accentul s-a pus pe analiza comportamentului electoral din 2016 al celor 585 respondenți (din 1600) care îl votaseră pe Barack Obama în 2012. Acest sub-grup strategic de votanți a fost ales din două motive: întâi, pentru că, restrângând analiza la foștii suporterii ai lui Obama, a permis evitarea respondenților care erau ostili tuturor candidaților democrați. Apoi, pentru că ipoteza era că dacă Hillary Clinton ar fi atras sprijinul tuturor suporterilor lui Obama din 2012, ar fi câștigat alegerile din 2016. În fapt, doar 77% dintre votanții lui Obama au susținut-o pe Clinton. Datele studiului arată că 10% dintre foștii alegători ai lui Obama l-au votat pe Trump în 2016, 4% s-au reorientat către partide mici, iar 8% nu au votat²⁵.

Cercetătorii de la Ohio State University au inclus între cele 281 de întrebări trei *fake news* care au circulat pe scară largă în social media: două declarații negative despre Hillary Clinton și una pozitivă despre Donald Trump. Prima afirma că “sănătatea lui Hillary Clinton este foarte afectată de o boală gravă”. 25% din totalul respondenților, între care și 12% dintre foștii susținători ai lui Obama, au crezut că declarația era “cu siguranță adevărată” sau “probabil adevărată”. A doua știre falsă era formulată la modul interogativ, întrebând respondenții dacă ei

²³Joe Concha, “Trump calls New York Times 'fake newspaper' after headline change”, *The Hill*, 6 aprilie 2020, <https://thehill.com/homenews/media/501085-trump-calls-new-york-times-fake-newspaper-after-headline-change> (accesat pe 18 februarie 2021).

²⁴Richard Gunther, Paul A. Beck, Erik C. Nisbet, “Fake News Did Have a Significant Impact on the Vote in the 2016 Election:Original Full-Length Version with Methodological Appendix”, (“Fake News Piece for ‘The Conversation’ with Methodological Appendix”), 15 februarie 2018, <https://cpb-us-west-2-juc1ugur1qwwqo4.stackpathdns.com/u.osu.edu/dist/d/12059/files/2015/03/Fake-News-Piece-for-The-Conversation-with-methodological-appendix-11d0ni9.pdf> (accesat pe 18 februarie 2021).

²⁵Richard Gunther, “Trump may owe his 2016 victory to 'fake news,' new study suggests”, *Business Standard*, 16 februarie 2018, https://www.business-standard.com/article/international/trump-may-owe-his-2016-victory-to-fake-news-new-study-suggests-118021600182_1.html (accesat pe 18 februarie 2021).

credeau că “în timpul mandatului ei de secretar de stat al SUA, Hillary Clinton a aprobat vânzarea de arme către jehadiști islamici, inclusiv ISIS”. 35% dintre respondenții din eșantionul național au fost de părere că într-adevăr Clinton a vândut armament Statului Islamic, așa cum au opinat și 20% dintre foștii alegători ai lui Obama. A treia afirmație inserată în studiu a fost că “Papa Francisc l-a susținut pe Trump pentru președinție înainte de alegeri”. Aproape 10% din eșantionul național și 8% dintre foștii susținători ai lui Obama au considerat adevărată această aserțiune.

Dintre respondenții care nu au crezut niciuna dintre cele trei știri false, 89% au votat pentru Hillary Clinton în 2016. 61% dintre cei care au crezut doar una dintre știrile false au votat-o pe Clinton. Doar 17% dintre cei care au crezut două dintre știrile false sau pe toate trei au votat-o pe Clinton. Este posibil și ca unele persoane care nu au votat pentru Clinton să fi ajuns să creadă după momentul alegerilor în aceste informații false, ca să le poată folosi ca justificare pentru modul în care au votat.

Credința că aceste *fake news* erau adevărate a rămas o caracteristică importantă a celor care nu au votat-o pe Hillary Clinton. În concluzie, foștii alegători ai lui Obama care au crezut una sau mai multe dintre știrile false au fost de 3.3 ori mai înclinați să nu voteze pentru Partidul Democrat în 2016 decât cei care nu au considerat adevărate aceste afirmații. Deși nu pare mult, Clinton a pierdut președinția cu 78.000 de voturi (0.6% din votul național) din statele decisive pentru alegeri: Pennsylvania, Michigan și Wisconsin. Într-o cursă electorală foarte strânsă, faptul că unii alegători au fost intoxicați și au crezut că fiind adevărate unele *fake news* a generat retragerea sprijinului în 2016 pentru candidatul Partidului Democrat de către alegătorii lui Obama din 2012.

Tentativele Rusiei de a influența alegerile din 2020 prin intermediul știrilor false orchestrate pe Facebook și Twitter au fost analizate în volumul lui Sinan Aral, *The Hype Machine: How Social Media Disrupts Our Elections, Our Economy, and Our Health - And How We Must Adapt*, publicat în 2020 la editura Penguin Random House din New York²⁶. De altfel, Sinan Aral este coautor, alături de colegii săi, Soroush Vosoughi și Deb Roy, al unui studiu care analizează postări pe un deceniu (între 2006 – 2017) despre cum se răspândesc știrile false pe rețele sociale, publicat în revista *Science* în martie 2018. Datele analizate includ aproximativ

²⁶Sinan Aral, *The Hype Machine: How Social Media Disrupts Our Elections, Our Economy, and Our Health - And How We Must Adapt*, Penguin Random House, New York, 2020.

126,000 de povești în cascadă, răspândite pe Twitter de 3 milioane de oameni de 4.5 milioane de ori²⁷. Descoperirea lor a fost aceea că știrile false se răspândesc mult mai departe, mai rapid și la o audiență mult mai numeroasă decât știrile verificate, conținând informații factuale reale. În vreme ce adevărul rareori se difuzează la mai mult de 1.000 persoane, 1% din știrile false din top sunt difuzate frecvent la 100.000 persoane. Știrile false politice circulă mult mai rapid și ating un număr mult mai mare de persoane, sunt mai viralizate decât orice altă categorie de *false news*; ating mai mult de 20.000 de oameni, de 3 ori mai rapid decât orice altă știre falsă care atinge 10.000 de oameni. Știrile despre politică și legendele urbane se răspândesc cel mai rapid și sunt cele mai viralizate pe Twitter. Știrile false sunt cu 70% mai probabil să fie distribuite decât adevărul.

Metoda și corpusul de date

Pentru a testa ipoteza că instituțiile media tradiționale, etichetate “inamicii poporului american” (după expresia lui Trump), susțin decizia gigantilor IT de a modera conținutul și de a semnală publicului derapajele, am utilizat drept corpus de date articolele publicate în anul electoral 2020 de *New York Times* pe tema deciziilor Twitter și Facebook de moderare a postărilor Președintelui. Parte dintr-o investigație mai amplă, prezenta cercetare va fi completată ulterior cu analiza comparativă privind recepția din media conservatoare americană. Pentru studiul de față am aplicat metoda analizei calitative de conținut asupra articolelor din *New York Times* (edițiile online) ale căror titluri conțin cuvinte cheie precum: *Trump, Twitter, Facebook, tweets, social media, fake news, free-speech rights, election*.

Twitter și Facebook contra Trump. Cum a reflectat *New York Times*

Pe 26 mai 2020, Twitter a susținut că două *tweet*-uri, în care Trump pretindea “neîntemeiat” că buletinele de vot prin corespondență ar fi frauduloase, conțineau “informații înșelătoare despre procesul de votare”. Purtătoarea de cuvânt a Twitter, Katie Rosborough, a declarat că platforma de microblogging i-a solicitat lui Trump “să furnizeze mai multe detalii

²⁷ Soroush Vosoughi, Deb Roy, Sinan Aral, “The Spread of True and False News Online,” *Science*, vol. 359, nr. 6380, 2018, pp. 1146–51.

despre afirmațiile legate de buletinele de vot prin corespondență”. Solicitățile aplicate postărilor nu spuneau în mod explicit că remarcile lui Trump erau false, dar direcționau userii către știri care contraziceau afirmațiile Președintelui. Gestul marchează unele dintre primele cazuri în care compania și-a impus politica de a evidenția *tweet*-urile lansate de oficiali publici care îi încălcau regulile.

Twitter a anunțat că va acționa gradual, la prima abatere prin avertismente, fără a șterge imediat postările politicianilor, pentru că afirmațiile lor sunt “de interes public”. Prin etichetarea *tweet*-urilor suspecte, compania a refuzat să treacă la acțiuni mai dure, cum ar fi să-i fi cerut Președintelui să șteargă postarea și să îi închidă contul până îndeplinea cererea. Twitter și-a extins politicile editoriale și regulile împotriva dezinformării până la a interzice “conținutul care se opune directivelor COVID-19 provenite de la autorități locale și globale din domeniul sănătății publice”. Dar politicile companiei cu privire la *fake news* vizau mai ales “activitatea neautentică coordonată”, adică rețele de *spam* sau conturi false generate de boți care postează materiale înșelătoare.

Regulile Twitter stipulează și că userii “nu pot hărțui targetat o persoană, sau incita alte persoane la hărțuirea ei”. Dar compania a refuzat în mod repetat să acționeze împotriva a numeroase *tweet*-uri ale lui Donald Trump prin care criticii lui au spus că își hărțuia detractorii. Președintele Trump s-a folosit de Twitter pentru a ataca compania Twitter: “@Twitter is now interfering in the 2020 Presidential Election. They are saying my statement on Mail-In Ballots, which will lead to massive corruption and fraud, is incorrect, based on fact-checking by Fake News CNN and the Amazon Washington Post...”, scria el. “...Twitter is completely stifling FREE SPEECH, and I, as President, will not allow it to happen!”²⁸.

Jurnaliștii BBC remarcau că “o postare a Președintelui SUA, Donald Trump, a primit pentru prima dată eticheta de *fact-check* de la Twitter”²⁹, iar *New York Times* evidențiază că “Twitter a adăugat pentru prima dată informații pentru a infirma inexactitățile din *tweet*-urile Președintelui Trump, după ani de presiuni împotriva lipsei de acțiune a companiei în ceea ce

²⁸Cristiano Lima, “Twitter takes a first stand against some Trump tweets — but ignores most others”, *Politico*, 26 mai 2020, <https://www.politico.com/news/2020/05/26/twitter-fact-check-trump-voting-fraud-tweets-282844> (accesat pe 18 februarie 2021); vezi și Makena Kelly, “Twitter labels Trump tweets as ‘potentially misleading’ for the first time. Only two tweets about California have received the label.”, *The Verge*, 26 mai 2020, <https://www.theverge.com/2020/5/26/21271207/twitter-donald-trump-fact-check-mail-in-voting-coronavirus-pandemic-california> (accesat pe 18 februarie 2021).

²⁹BBC, “Twitter tags Trump tweet with fact-checking warning”, 27 mai 2020, <https://www.bbc.com/news/technology-52815552> (accesat pe 18 februarie 2021).

privește postările lui false și amenințătoare”. Jack Dorsey, chief executive la Twitter, a fost investigat cu privire la modul cum a administrat compania *tweet*-urile Președintelui Trump. Twitter a adăugat adnotări la două dintre *tweet*-urile lui Trump, în care acesta a postat despre buletinele de vot prin poștă, susținând “în mod înșelător” că acestea vor contribui la “falsificarea” rezultatului alegerilor prezidențiale. Adnotările Twitter, făcute cu litere albastre la finalul postărilor în cauză și marcate cu un semn al exclamării, îndemneau oamenii să “verifice faptele” legate de votul prin poștă.

Ani de zile, Twitter a fost criticată pentru postările lui Trump pe platforma lui preferată pentru comunicarea online, pe care acesta a folosit-o pentru a intimida³⁰, a insulta³¹ și a răspândi știri false³². Trump a folosit în mod abil Twitter pentru influența agenda media și pentru a seta agenda publică, pentru a crea diversivne și pentru a distrage atenția opiniei publice de la alte teme importante care îl puteau dezavantaja³³.

Twitter a susținut repetat că postările președintelui pe platformă nu încălcau termenii și condițiile companiei și că, deși Trump se poate să mai fi atins limita a ceea ce era acceptabil conform regulamentului, nu a depășit-o niciodată. Twitter a fost platforma cea mai expusă la presiune publică, fiind canalul de comunicare cel mai des utilizat de Trump. La începutul președinției sale, scria *tweet*-uri de aproape nouă ori pe zi. În timp, a ajuns la 29 de *tweet*-uri pe zi și chiar la 108 postări pe 10 mai 2020³⁴.

Pe parcursul anului 2020, președintele Donald Trump s-a declarat în mai multe rânduri împotriva votului prin corespondență cu argumentul că ar exista un risc mare de fraudare a

³⁰Katie Van Syckle, “Five Years, Thousands of Insults: Tracking Trump’s Invective”, *The New York Times*, 26 ianuarie 2021, <https://www.nytimes.com/2021/01/26/insider/Trump-twitter-insults-list.html> (accesat pe 19 februarie 2021).

³¹ Kevin Quealy, “The Complete List of Trump’s Twitter Insults (2015-2021)”, *The New York Times*, 19 ianuarie 2021, <https://www.nytimes.com/interactive/2021/01/19/upshot/trump-complete-insult-list.html> (accesat pe 19 februarie 2021).

³² Linda Qiu, “Fact-Checking President Trump Through His First 100 Days”, *The New York Times*, 29 aprilie 2017, <https://www.nytimes.com/2017/04/29/us/politics/fact-checking-president-trump-through-his-first-100-days.html> (accesat pe 19 februarie 2021). Vezi și: Trish Bendix, “Late Night Congratulates Trump on His 10,000th Lie”, *The New York Times*, 30 aprilie 2019, <https://www.nytimes.com/2019/04/30/arts/television/stephen-colbert-trumps-10000-lies.html> (accesat pe 19 februarie 2021); David Leonhardt, Stuart A. Thompson “Trump’s Lies”, *The New York Times* 14 decembrie 2017, <https://www.nytimes.com/interactive/2017/06/23/opinion/trumps-lies.html> (accesat pe 19 februarie 2021).

³³Stephan Lewandowsky, Michael Jetter & Ullrich K. H. Ecker, “Using the president’s tweets to understand political diversion in the age of social media”, *Nature Communications*, Volum 11, Nr. 5764, 2020, <https://www.nature.com/articles/s41467-020-19644-6.pdf> (accesat pe 19 februarie 2021).

³⁴Kate Conger, Davey Alba, “Twitter Refutes Inaccuracies in Trump’s Tweets About Mail-In Voting”, *NY Times*, 26 mai 2020, <https://www.nytimes.com/2020/05/26/technology/twitter-trump-mail-in-ballots.html> (accesat pe 19 februarie 2021).

alegerilor. Declarațiile veneau în contextul în care teama de coronavirus i-ar fi putut speria pe alegători să iasă la urne din cauza aglomerației ce se putea forma la marile cozi din fața secțiilor de votare. Îngrijorarea președintelui față de votul prin corespondență ar fi fost motivată de zvonul potrivit căruia cei care votează prin corespondență ar tinde să-i prefere pe democrați³⁵.

După ce Twitter i-a marcat postările din 26 mai, în care acuza că votul prin corespondență poate fi fraudat, și a adăugat o notă informativă etichetând postarea ca fiind posibilă dezinformare, Trump a reacționat: “Joi, pe 28 mai 2020, președintele a semnat un așa-numit ordin executiv prin care rețelele de socializare sunt private de drepturi importante. Un punct important al modificării vizează o lege menită să protejeze rețelele de socializare de plângeri penale. Potrivit acestei prevederi, Twitter, Facebook, platformele de socializare nu sunt responsabile de conținutul postat de utilizatori. Această imunitate este pusă acum sub semnul întrebării de Trump. Dacă modificarea va intra în vigoare, atunci rețelele de socializare vor controla mai intens ceea ce se postează, cenzura devenind inevitabilă. În mod ironic însă, tocmai mesajele postate pe Twitter de președinte ar putea fi astfel cenzurate. «Câteva medii de socializare controlează o mare parte din toate căile publice și private de comunicare din SUA», a declarat Președintele când a prezentat ordinul. «Au puterea incontrolabilă de a cenzura, îngradi, modifica, reformula, ascunde sau schimba practic fiecare formă de comunicare dintre cetățeni, cât și opinia publică». Președintele se angajează să vegheze ca rețelele de socializare să nu mai primească niciun ban de la contribuabili și nu le va permite să-i terorizeze în continuare pe cetățenii americani”³⁶.

Un articol din *New York Times* din 28 mai, updatat la 2 iunie 2020, reliefa că Trump acuza giganții IT de cenzură, iar argumentul pentru decretul prezidențial îl reprezenta libertatea de exprimare și Primul Amendament al Constituției americane: “Administrația Trump pregătește un ordin executiv prin care intenționează să amendeze normele legale care protejează companiile social media de răspundere pentru ceea ce este postat pe platformele lor. Un asemenea ordin ar facilita pentru autoritățile de reglementare federale să susțină că Facebook, Google, YouTube și Twitter suprimă libera exprimare atunci când suspendă utilizatorii sau le șterg postările. Twitter a solicitat *fact-checking* la două *tweet*-uri ale Președintelui, după ce acesta a făcut afirmații false

³⁵Carla Bleiker, “Alegeri prin corespondență în SUA: Neîncredere mare, risc de fraude mic”, *Deutsche Welle*, 29 mai 2020, <https://www.dw.com/ro/alegeri-prin-coresponden%C8%9B%C4%83-%C3%AEn-sua-ne%C3%AEncredere-mare-risc-de-fraude-mic/a-53615493> (accesat pe 19 februarie 2021).

³⁶Carla Bleiker, “Comentariu: Trump este ofensat și atacă Twitter”, *Deutsche Welle*, 29 mai 2020, <https://www.dw.com/ro/comentariu-trump-este-ofensat-%C8%99i-atac%C4%83-twitter/a-53614442> (accesat pe 19 februarie 2021).

despre fraude electorale, în timp ce Trump și suporterii lui acuză companiile *social media* că reduc la tăcere vocile conservatoare. Conform secțiunii 230 din "Communications Decency Act", companiile online au imunitate din perspectiva răspunderii pentru conținutul creat de utilizatorii lor. Dar ordinul executiv care se referă la așa numita "cenzură selectivă" ar permite Departamentului de Comerț să revizuiască modul de aplicare a secțiunii 230, încât Comisia Federală pentru Comerț să poată crea un instrument pentru raportarea judecăților părtinitoare online. Ar putea genera limitări și în ce privește maniera în care bugetul federal poate fi cheltuit pentru publicitate pe platformele social media. Împreună cu Primul Amendament, secțiunea 230 a ajutat companiile *social media* să prospere. Acestea pot stabili propriile reguli pentru conținutul din platformă și pot modera postările cum doresc. Apărătorii legii, inclusiv companiile de tehnologie, au susținut că modificarea prevederilor ante-menționate ar dăuna dezbaterii online³⁷.

Tema amânării alegerilor și refuzul recunoașterii înfrângerii

În iulie 2020, unii analiști au lansat ipoteza că președintele american putea încerca să profite de criza de sănătate pentru a pune sub semnul îndoielii legitimitatea alegerilor, pentru a le amâna sau chiar pentru a refuza recunoașterea înfrângerii dacă pierde cursa electorală. Pentru *New York Times* era clar că, din punct de vedere constituțional, Trump nu putea amâna data alegerilor și nici nu-și putea prelungi mandatul, deși pretindea că votul prin poștă ar fi putut fi fraudat³⁸.

Facebook a marcat în iulie 2020 o postare a președintelui care acuza că votul prin corespondență poate fi fraudat și rezultatele alegerilor pot fi astfel corupte. A aplicat o etichetă tip "voting info" unei postări a Președintelui SUA, în care Trump susținea că buletinele de vot prin corespondență vor duce la "ALEGERI CORUPTE". Eticheta Facebook, care nu contesta afirmația lui Trump, redirecționa userii la un website al guvernului SUA despre cum se votează

³⁷ Maggie Haberman, Kate Conger, "Trump Prepares Order to Limit Social Media Companies' Protections", *The New York Times*, 28 mai 2020, <https://www.nytimes.com/2020/05/28/us/politics/trump-executive-order-social-media.html> (accesat pe 19 februarie 2021).

³⁸ Quint Forgy, "Trump floats delaying 2020 election", *Politico*, 30 iulie 2020, <https://www.politico.eu/article/trump-floats-delaying-2020-election/> (accesat pe 19 februarie 2021). Vezi și: Alexander Burns, "Why Trump Has No Power to Delay the 2020 Election", *The New York Times*, 30 iulie 2020, <https://www.nytimes.com/2020/07/30/us/politics/trump-postpone-election.html>, (accesat pe 19 februarie 2021). "SUA: Trump invocă posibilitatea amânării alegerilor prezidențiale", HotNews, 30 iulie 2020, <https://www.hotnews.ro/stiri-international-24202785-sua-trump-invoca-amanarea-alegerilor-prezidentiale.htm> (accesat pe 19 februarie 2021).

în alegeri. Facebook Chief Executive, Mark Zuckerberg, declara în iunie că etichetele nu reprezintă “o judecată despre acuratețea postării, ci o cale prin care ne asigurăm că oamenii au acces la informații de la autorități”³⁹. Utilizatorii care au accesat postarea lui Trump din 21 iulie au citit și avertismentul Facebook că votul prin corespondență nu este nici pe departe atât de ușor de fraudat precum pretindea Președintele.

Twitter a etichetat ca fiind derutantă o postare în care președintele Trump susținea că sistemul de vot prin corespondență poate conduce la îmbolnăvirea cu Covid-19, iar cutiile poștale nu sunt igienizate corespunzător împotriva infecției. Platforma a marcat *tweet*-ul ca o încălcare a politicii sale privind “afirmațiile înșelătoare privind sănătatea, care ar putea influența oamenii să nu meargă la vot”⁴⁰. Mesajul nu putea fi apreciat, comentat sau distribuit de către utilizatori.

Pe 28 iulie “Twitter a șters un *tweet* care fusese *retweet*-uit de Donald Trump și care susținea că exista un tratament pentru coronavirus. Trump a preluat *tweet*-ul de pe contul “@stella_immanuel”, cu conținutul: “Covid are vindecare. America, trezește-te”. Twitter a înlăturat curând *tweet*-ul, înlocuindu-l cu un chenar gri cu mesajul “Acest *Tweet* nu mai este disponibil”. Reprezentanții Twitter au declarat: “*Tweet*-urile acestea se încadrează la categoria de dezinformare legată de COVID-19”. Concomitent, fiul cel mare al Președintelui, Donald Trump Jr., fusese suspendat temporar de pe Twitter după ce postase același video controversat distribuit și de Trump⁴¹, care promova hidroxichlorochina și afirma că oamenii nu trebuie să poarte măști, potrivit lui Andy Surabian, un consilier al fiului Președintelui”⁴².

În septembrie, Twitter a plasat o nouă etichetă de avertizare pe o postare în care președintele Donald Trump atrăgea atenția asupra riscurilor producerii unor fraude electorale în scrutinul prezidențial din 3 noiembrie 2020. Trump a transmis susținătorilor săi următorul mesaj pe Twitter pe 17 septembrie: ”Ca urmare a noului quantum masiv și fără precedent de buletine de

³⁹David Shepardson, Elizabeth Culliford, “Facebook places label on Trump's post about mail-in voting”, *Reuters*, 21 iulie 2021, <https://www.reuters.com/article/us-facebook-trump-idUSKCN24M24H> (accesat pe 19 februarie 2021).

⁴⁰Anamaria Cadis, “Twitter a catalogat drept derutant un mesaj în care Trump susține că sistemul de vot prin corespondență poate duce la îmbolnăvirea cu COVID-19”, *Mediafax*, 24 august 2020, <https://www.mediafax.ro/externe/twitter-a-catalogat-drept-derutant-un-mesaj-in-care-trump-sustine-ca-sistemul-de-vot-prin-corespondenta-poate-duce-la-imbolnavirea-cu-covid-19-19517443> (accesat pe 19 februarie 2021).

⁴¹“Research Boosts Evidence of Masks’ Utility, Some Experts Say. President Trump shares a video containing misinformation about hydroxychloroquine”, *The New York Times*, 27 iulie 2020, https://www.nytimes.com/2020/07/27/world/coronavirus-covid-19.html?s_mid=tw-nytimes&smtyp=cur#link-42d380d8 (accesat pe 19 februarie 2021).

⁴²Rebecca Shabad, “Twitter removes tweet highlighted by Trump falsely claiming COVID-19 ‘cure’”, *NBC News*, <https://www.nbcnews.com/politics/donald-trump/twitter-removes-tweet-highlighted-trump-falsely-claiming-covid-cure-n1235075> (accesat pe 19 februarie 2021).

vot nesolicitate care le vor fi trimise «alegătorilor» sau oricui altcuiva, anul acesta, rezultatele scrutinului din 3 noiembrie ar putea să nu se cunoască niciodată cu exactitate, după cum vor unii. Un alt dezastru electoral. Opriți nebunia cu buletinele de vot!” Era unul dintre multiplele ieșiri publice ale lui Trump în care critica, fără a oferi dovezi, votul prin corespondență, avertizând că vor urma fraude electorale. Mesajul președintelui SUA a fost etichetat cu un avertisment din partea companiei Twitter: ”Votul prin corespondență este legal și sigur, experții și datele confirmă acest lucru”⁴³.

În octombrie Facebook a șters, iar Twitter a ascuns postarea lui Trump în care compara infecția cu Covid cu o simplă gripă sezonieră⁴⁴. Trump a postat mesajul după ce a revenit la Casa Albă după trei zile petrecute în spital pentru că fusese depistat pozitiv. Twitter a marcat cu mesajul că postarea răspândește “informații înșelătoare, potențial dăunătoare”. Trump a reacționat cu un *tweet* "REPEAL SECTION 230!!!", cu referire la legea care stipulează că rețelele sociale nu sunt responsabile de conținutul postat de utilizatori. Reacția jurnaliștilor *New York Times*: “No, the Coronavirus Is Not Like the Flu”⁴⁵.

În orele și zilele după alegerile de marți, 3 noiembrie 2020, Președintele a repetat de mai multe ori teoria sa despre fraudă electorală. Twitter a marcat 14 postări numai în joia de după alegeri, pentru că Trump că a inclus în text “informații înșelătoare”. Vineri au fost etichetate 15 din 44 *tweets* și *retweets*, potrivit unei analize *New York Times*⁴⁶. Jurnaliștii *New York Times* au deconstruit narativul așa-zisei fraude, arătând că Trump era pregătit să-și prezinte înfrângerea la urne ca pe o victorie⁴⁷.

Concluzii preliminare

⁴³ Ionuț Băiaș, “Twitter a marcat cu avertisment un mesaj al lui Donald Trump despre riscul fraudelor electorale”, *Hotnews*, 17 septembrie 2020, <https://www.hotnews.ro/stiri-international-24291447-twitter-marcata-avertisment-mesaj-lui-donald-trump-despre-riscul-fraudelor-electorale.htm> (accesat pe 20 februarie 2021).

⁴⁴ Marianna Spring, “Trump Covid post deleted by Facebook and hidden by Twitter”, *BBC*, 6 octombrie 2020, <https://www.bbc.com/news/technology-54440662> (accesat pe 20 februarie 2021).

⁴⁵ Katherine J. Wu, “No, the Coronavirus Is Not Like the Flu”, *The New York Times*, 6 octombrie 2020, <https://www.nytimes.com/2020/10/06/technology/trump-flu-comments.html> (accesat pe 20 februarie 2021).

⁴⁶ Kate Conger, “How Twitter Policed Trump During the Election”, *The New York Times*, 6 noiembrie 2020, <https://www.nytimes.com/2020/11/06/technology/trump-twitter-labels-election.html> (accesat pe 20 februarie 2021).

⁴⁷ Jim Rutenberg, Nick Corasaniti, “Behind Trump’s Yearslong Effort to Turn Losing Into Winning”, *The New York Times*, 15 noiembrie 2020, <https://www.nytimes.com/2020/11/15/us/politics/trump-voter-fraud-claims.html> (accesat pe 20 februarie 2021).

Anul pandemiei 2020 a fost anul în care Donald Trump a pierdut cursa electorală pentru al doilea mandat de Preșdinte al Statelor Unite ale Americii. Platforma sa preferată de comunicare online, Twitter, i-a marcat în repetate rânduri mesajele ca fiind posibil înșelătoare. Una din temele sale frecvente de discurs, răspândite pe rețele sociale, a fost teoria că alegerile vor fi fraudate acolo unde votul se va exprima prin corespondență. Anul electoral 2020 a fost marcat de o premiera în comunicarea electorală online din SUA: pentru prima oară Twitter a șters conținut de pe contul lui Donald Trump, iar Facebook a redirecționat userii și followerii lui Trump spre surse de informare oficială.

Intervenția asupra conținutului generat de utilizatorul Trump i-a determinat pe unii analiști să acuze cenzura, atacul la adresa libertății de exprimare și transformarea companiilor IT în jucători politici în alegeri, în contextul în care, prin folosirea în campanie a platformelor de socializare, politicienii reușiseră să comunice eficient și să mobilizeze la urne categorii de vârstă sau social-profesionale altfel dezinteresate de politică.

Până la decizia de a-l bloca pe Trump pe rețelele sociale, luată după ce a incitat pe Twitter la violențe și la luarea cu asalt a Capitolului, platformele de socializare s-au confruntat cu o presiune constantă în media și cu critica publicului că nu au acționat cu fermitate în contextul infodemiei de știri false, pentru a amenda derapajele, violența de limbaj și informațiile trunchiate sau de-a dreptul mincinoase postate de Preșdinte: scandalul Cambridge Analytica și alte cercetări au relevat că datele utilizatorilor sunt vulnerabile sau că Twitter și Facebook sunt mediile de comunicare publică unde informațiile sunt filtrate de boți și algoritmi (generând bule filtru sau *echo chambers*), unde informațiile false se viralizează mai rapid decât adevărul, iar conținutul nu este verificat pentru că realitatea factuală, faptele sunt mai prejos decât libertatea de exprimare care este mai presus decât adevărul. De altfel, Mark Zuckerberg s-a exprimat deja în legătură cu faptul că Facebook nu trebuie să arbitreze ce conținut este adevărat și care nu⁴⁸.

Parte a unei investigații monografice despre reglementarea comunicării online și a rolului sistemelor digitale în viața politică, prezentul studiu s-a limitat la analiza asupra conținutului articolelor din *New York Times*, dar se impune a fi completată cu analize comparative ulterioare între media tradițională liberală și cea conservatoare americană.

⁴⁸ Kellen Browning, "Zuckerberg and Dorsey Face Harsh Questioning From Lawmakers", *The New York Times*, 6 ianuarie 2021, <https://www.nytimes.com/live/2020/11/17/technology/twitter-facebook-hearings> (accesat pe 20 februarie 2021).

Dincolo de poziționările ideologice, întrebarea rămâne: decizia cu privire la moderarea sau închiderea unor conturi sau pagini pe platformele de socializare trebuie să rămână exclusiv la îndemâna companiilor IT care le patronează sau trebuie să fie luate de către autorități publice? Regulile de utilizare și politicile editoriale, acum fixate autonom de giganții IT - companii private care furnizează, construiesc și reprezintă în sine spațiu public și politic -, trebuie să fie decise exclusiv de administratorii acestor afaceri sau nu cumva, în democrație, ar trebui dezbătute și reglementate de cetățeni prin intermediul reprezentanților lor din parlament și din societatea civilă?

Bibliografie

- ACOSTA, Jim, *The Enemy of the People: A Dangerous Time to Tell the Truth in America*, HarperCollins Publishers Ltd, New York, 2019.
- ARAL, Sinan, *The Hype Machine: How Social Media Disrupts Our Elections, Our Economy, and Our Health - And How We Must Adapt*, Penguin Random House, New York, 2020.
- BAUMGARTNER, Jody; MORRIS, Jonathan. "Who Wants to be My Friend? Obama, Youth and Social Networks in the 2008 Campaign", în Hendricks, J. A., Denton Jr. R. E., (eds.), *Communicator in Chief: How Barack Obama Used New Media Technology to Win the White House*, Lexington Books, Lanham, Md, 2010.
- LEWANDOWSKY, Stephan; JETTER Michael; ECKER, Ullrich K. H., "Using the president's tweets to understand political diversion in the age of social media", *Nature Communications*, Volum 11, Nr. 5764, 2020.
- MOMOC Antonio, *Comunicarea 2.0. New media, participare și populism*, Editura Adenium, Iași, 2014.
- QUALMAN, Erik, *Socialnomics: How Social Media Transforms the Way We Live and Do Business*, John Wiley & Sons Inc., New Jersey, 2009.
- TOADER, Florența, "Barack Obama - noua față a politicii americane", în SĂLCUDEANU, Tudor; APARASCHIVEI, Paul; TOADER, Florența, *Bloguri, Facebook și politică*, Ed. Tritonic, București, 2009.
- SUSSKIND, Jamie, *Politica viitorului. Tehnologia digitală și societatea*, Editura Corint, 2019.
- TRENT, Judith S.; FRIEDENBERG, Robert.V.; DENTON Jr., Robert E., *Political Campaign Communication. Principles & Practices*, Seventh Edition, Rowman & Littlefield Publishers, Lanham, 2011.
- VOSOUGHI, Soroush; ROY, Deb; ARAL, Sinan, "The Spread of True and False News Online," *Science*, Vol. 359, Nr. 6380, 2018, pp. 1146–1151.

Resurse electronice

BAIAȘ, Ionuț, "Twitter a marcat cu avertisment un mesaj al lui Donald Trump despre riscul fraudelor electorale", *Hotnews*, 17 septembrie 2020, <https://www.hotnews.ro/stiri-international-24291447-twitter-marcata-avertisment-mesaj-lui-donald-trump-despre-riscul-fraudelor-electorale.htm>

BURNS, Alexander, “Why Trump Has No Power to Delay the 2020 Election”, *The New York Times*, 30 iulie 2020, <https://www.nytimes.com/2020/07/30/us/politics/trump-postpone-election.html>

BENDIX, Trish, “Late Night Congratulates Trump on His 10,000th Lie”, *The New York Times*, 30 aprilie 2019, <https://www.nytimes.com/2019/04/30/arts/television/stephen-colbert-trumps-10000-lies.html>

BLEIKER, Carla, “Alegeri prin corespondență în SUA: Neîncredere mare, risc de fraude mic”, *Deutsche Welle*, 29 mai 2020, <https://www.dw.com/ro/alegeri-prin-coresponden%C8%9B%C4%83-%C3%AEn-sua-ne%C3%AEncredere-mare-risc-de-fraude-mic/a-53615493>

BLEIKER, Carla, “Comentariu: Trump este ofensat și atacă Twitter”, *Deutsche Welle*, 29 mai 2020, <https://www.dw.com/ro/comentariu-trump-este-ofensat-%C8%99i-atac%C4%83-twitter/a-53614442>

CADIS, Anamaria, “Twitter a catalogat drept derutant un mesaj în care Trump susține că sistemul de vot prin corepondență poate duce la îmbolnăvirea cu COVID-19”, *Mediafax*, 24 august 2020, <https://www.mediafax.ro/externe/twitter-a-catalogat-drept-derutant-un-mesaj-in-care-trump-sustine-ca-sistemul-de-vot-prin-corespondenta-poate-duce-la-imbolnavirea-cu-covid-19-19517443>

CONCHA, Joe, “Trump calls New York Times 'fake newspaper' after headline change”, *The Hill*, 6 aprilie 2020, <https://thehill.com/homenews/media/501085-trump-calls-new-york-times-fake-newspaper-after-headline-change>

CONGER, Kate; ALBA, Davey, “Twitter Refutes Inaccuracies in Trump’s Tweets About Mail-In Voting”, *The New York Times*, 26 mai 2020, <https://www.nytimes.com/2020/05/26/technology/twitter-trump-mail-in-ballots.html>

CONGER, Kate, “How Twitter Policed Trump During the Election”, *The New York Times*, 6 noiembrie 2020, <https://www.nytimes.com/2020/11/06/technology/trump-twitter-labels-election.html>

GUNTHER, Richard, “Trump may owe his 2016 victory to 'fake news,' new study suggests”, *Business Standard*, 16 februarie 2018, https://www.business-standard.com/article/international/trump-may-owe-his-2016-victory-to-fake-news-new-study-suggests-118021600182_1.html

FORGEY, Quint, “Trump floats delaying 2020 election”, *Politico*, 30 iulie 2020, <https://www.politico.eu/article/trump-floats-delaying-2020-election/>

GUNTHER, Richard; BECK, Paul A.; NISBET, Erik C., “Fake News Did Have a Significant Impact on the Vote in the 2016 Election: Original Full-Length Version with Methodological Appendix”, (“Fake News Piece for ‘The Conversation’ with Methodological Appendix”), 15 februarie 2018, <https://cpb-us-west-2-juc1ugur1qwqqo4.stackpathdns.com/u.osu.edu/dist/d/12059/files/2015/03/Fake-News-Piece-for-The-Conversation-with-methodological-appendix-11d0ni9.pdf>

HABERMAN, Maggie; CONGER, Kate, “Trump Prepares Order to Limit Social Media Companies’ Protections”, *The New York Times*, 28 mai 2020, <https://www.nytimes.com/2020/05/28/us/politics/trump-executive-order-social-media.html>

HANNA, Maddie, “Does Twitter’s ban violate Trump’s free-speech rights? Likely not, but it raises questions about social media platforms, Philly experts say”, 10 ianuarie 2021, *The Philadelphia Inquirer*, <https://www.inquirer.com/news/twitter-bans-trump-free-speech-first-amendment-20210109.html>

IANCU, Petre M., “Alegeri libere? Sau compromiterea democrației?”, *Deutsche Welle*, 07 august 2020, <https://www.dw.com/ro/alegeri-libere-sau-compromiterea-democra%C8%9Biei/a-54489687>

KELLY, Makena, “Twitter labels Trump tweets as ‘potentially misleading’ for the first time. Only two tweets about California have received the label”, *The Verge*, 26 mai 2020, <https://www.theverge.com/2020/5/26/21271207/twitter-donald-trump-fact-check-mail-in-voting-coronavirus-pandemic-california>

LEONHARDT, David; THOMPSON, Stuart A., “Trump’s Lies”, *The New York Times*, 14 decembrie 2017, <https://www.nytimes.com/interactive/2017/06/23/opinion/trumps-lies.html>

LIMA, Cristiano, “Twitter takes a first stand against some Trump tweets — but ignores most others”, *Politico*, 26 mai 2020, <https://www.politico.com/news/2020/05/26/twitter-fact-check-trump-voting-fraud-tweets-282844>

O’SULLIVAN, Donie, “Facebook removes Trump post falsely claiming children are ‘almost immune’ to Covid-19”, *CNN Business*, 5 august 2020, <https://edition.cnn.com/2020/08/05/tech/trump-facebook-misinformation/index.html>

QIU, Linda, “Fact-Checking President Trump Through His First 100 Days”, *The New York Times*, 29 aprilie 2017, <https://www.nytimes.com/2017/04/29/us/politics/fact-checking-president-trump-through-his-first-100-days.html>

QUEALY, Kevin, “The Complete List of Trump’s Twitter Insults (2015-2021)”, *The New York Times*, 19 ianuarie 2021, <https://www.nytimes.com/interactive/2021/01/19/upshot/trump-complete-insult-list.html>

RUTENBERG, Jim; CORASANITI, Nick, “Behind Trump’s Yearslong Effort to Turn Losing Into Winning”, *The New York Times*, 15 noiembrie 2020, <https://www.nytimes.com/2020/11/15/us/politics/trump-voter-fraud-claims.html>

SHABAD, Rebecca, “Twitter removes tweet highlighted by Trump falsely claiming COVID-19 ‘cure’.” *NBCNews*, 29 iulie 2020 <https://www.nbcnews.com/politics/donald-trump/twitter-removes-tweet-highlighted-trump-falsely-claiming-covid-cure-n1235075>

SHEPARDSON, David; CULLIFORD, Elizabeth, “Facebook places label on Trump’s post about mail-in voting”, *Reuters*, 21 iulie 2021, <https://www.reuters.com/article/us-facebook-trump-idUSKCN24M24H>

SPRING, Marianna, “Trump Covid post deleted by Facebook and hidden by Twitter”, *BBC*, 6 octombrie 2020, <https://www.bbc.com/news/technology-54440662>

SYCKLE, Katie, Van, “Five Years, Thousands of Insults: Tracking Trump’s Invective”, *The New York Times*, 26 ianuarie 2021, <https://www.nytimes.com/2021/01/26/insider/Trump-twitter-insults-list.html>

TWITTER Inc., “Permanent suspension of @realDonaldTrump”, 8 ianuarie 2021, https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.html

UJICA, Sebastian “Interzicerea lui Trump pe social media – Cenzură nejustificată sau taxare necesară a derapajelor?”, *AlephNews*, 13 ianuarie 2021, <https://alephnews.ro/guvern/interzicerea-lui-trump-pe-social-media-cenzura-nejustificata-sau-taxare-necesara-a-derapajelor-sunt-implicate-si-serviciile-de-securitate-a-le-statelor-unite/>

WU, Katherine J., “No, the Coronavirus Is Not Like the Flu”, *The New York Times*, 6 octombrie 2020, <https://www.nytimes.com/2020/10/06/technology/trump-flu-comments.html>

***, “SUA: Trump invocă posibilitatea amânării alegerilor prezidențiale”, *Hotnews*, 30 iulie 2020, <https://www.hotnews.ro/stiri-international-24202785-sua-trump-invoca-a-manarea-alegerilor-prezidentiale.htm>

***, “Facebook îl cenzurează pe Trump, iar Twitter l-a interzis de tot. Ce a scris președintele American”, *Știrile Pro TV*, 06 august 2020, <https://stirileprotv.ro/stiri/ilikeit/facebook-il-cenzureaza-pe-trump-iar-twitter-l-a-interzis-de-tot-ce-a-scris-presedintele-american.html>

***, “Research Boosts Evidence of Masks’ Utility, Some Experts Say. President Trump shares a video containing misinformation about hydroxychloroquine”, 27 iulie 2020, *The New York Times*,

<https://www.nytimes.com/2020/07/27/world/coronavirus-covid-19.html?s mid=tw-nytimes&smtyp=cur#link-42d380d8>

***, “Donald Trump, penalizat de Facebook, care a eliminat o postare de pe pagina presedintelui SUA. Trump, sanctionat si de Twitter”, Ziare.com, 06 August 2020, [https://ziare.com/donald-trump/twitter/donald-trump-penalizat-de-facebook-care-a-eliminat-o-postare-de-pe-pagina-presedintelui-sua-trump-sanctionat-si-de-twitter-](https://ziare.com/donald-trump/twitter/donald-trump-penalizat-de-facebook-care-a-eliminat-o-postare-de-pe-pagina-presedintelui-sua-trump-sanctionat-si-de-twitter-1623651)

[1623651](https://ziare.com/donald-trump/twitter/donald-trump-penalizat-de-facebook-care-a-eliminat-o-postare-de-pe-pagina-presedintelui-sua-trump-sanctionat-si-de-twitter-1623651)